

Pyhäjärven
Kirkonkylän
MUISTOMERKIT

Teksti ja kuvat **Jorma Tulku**
Toteutus 2018 Tieto & Taitto Anitta Oertel

Muistomerkit ja hautakivet
johdattelevat kulkijan
Pyhjärven historiaan.

Tervetuloa
aikamatkalle!

Pyhäjärven kaupunki
kulttuuritoimi

- ❖ Jonas Castrénin muistokivi
- ❖ Pyhäjärven pappiloitten muistokivi
- ❖ Mannerheimin päiväkäsky nro 60
- ❖ Altaritaulu "Risti yhdistää"
- ❖ Isak Lescheliuksen hautakivi
- ❖ Jonas Laguksen hautakivi
- ❖ Kirkkoväärtti Pekka Tuoriniemen hautakivi
- ❖ Muualle siunattujen vainajien muistomerkki
- ❖ Vuoden 1918 valkoisten muistomerkki
- ❖ Vuoden 1918 punaisten muistomerkki
- ❖ Suomen vv. 1939 – 1945 sotien muistomerkki
- ❖ Sankariristit
- ❖ 1939 - 1940 Pyhäjärvellä kuolleitten kuhmolaisten muistokivi
- ❖ Karjalaan jääneiden vainajien ja kirkkomaitten muistomerkki
- ❖ Pyhäjärven II kirkon muistomerkki
- ❖ Pyhäjärven II hautausmaan muistomerkki

KIRKONSEUTU

Kirkonseutu
valkeitten
puuristien
aikaan,
hautaaminen
alkamassa
Papintien
varteen.

Postikortti 1960-
luvulta

ILKAN ALUE

I KIRKKO

Ensimmäinen kirkko rakennettiin Köyhänpeltoon, Hattukankaan talon lähelle 1630-luvun lopulla. Oma pappi Johannes Jeronius saatiin 1650 ja hän asui Toivolaniemessä. Merenrantaan Pyhäjoen emäkirkolle oli matkaa 160 kilometriä veneellä tai ratsupolkua. Aikaa matkaan kului ainakin viikko.

**Sijainti: Köyhänpellon
kirkkomaa
Rauhanlahdessa,
viitta Kirkkomäentie,
Ilkan alueen
eteläreuna**

VÄISÄLÄNMAKI

VI KIRKKO

Suur-Pyhäjoen kirkkopitäjä jaettiin, ja Pyhäjärvi tuli kuulumaan vuodesta 1856 kappeliseurakuntana Kärsämäen kirkkoherrakuntaan, joka oli päivämatkan päässä. Itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi Pyhäjärvi tuli Keisarillisen senaatin päätöksellä 1.10.1861.

ISOPAPPILA LEIRIKESKUS

Isopappila, Pyhäjärven kirkkoherran virkatalo valmistui 1876. Siinä ovat asuneet Erikssonin, Mustakallion, Simeliuksen, Makkosen, Taipaleen ja Lavangon perheet.

Piispa:

”Pappila on kuin linna, mutta seurakuntalaiset kiroilevat papinmaksuja.”

PAPPILANRANTA

Pappilan pihapiiriin kuului sata vuotta sitten parikymmentä erillistä rakennusta. Pappilanranta oli liikenteen solmu kesät talvet.

”**Kirkkovene tulee purjeen varassa Pappilanrantaan, on sunnuntaiaamu kello yhdeksän, papinkelloa soitetaan.**”

Kuvan otti ylioppilas Tauno Jatkola vuonna 1914.

HAUTAUSMAAT

	Käyttövuodet
Köyhänpelto	1630 – 1737
Jumalanpelto	1737 – 1808, 1833 ja 1867 – 1878
Vanha kirkkomaa	1700-luvun lopulta – 1889
Kirkosta pohjoiseen	1849 – 1889
Sankarihaudat	1939 – 1944
Makasiininmäki	1878 – 1917 ja edelleen
Kappelista itään	1917 alkaen
Kirkosta etelään	1960 alkaen
Viljamaa I	1980 alkaen
Viljamaa II	1996 alkaen

MUISTOMERKIT

ja

Hautakivet

JONAS CASTRÉNIN LAATTA

Taistelun mies
Talonpoikaissäädyn edustaja
kansallisen vapauden julistaja
Jonas Castrén
syntyi tässä pappilassa 25.2.1850
Alfred Heinonen 1959
Pyhäjärvi Seura

**Sijainti: Pappilan, nykyisen
leirikeskuksen itäpäädyssä,
saunapolun varrella**

PYHÄJÄRVEN PAPPILOITTEN MUISTOKIVI

Pyhäjärven pappilat vuodesta 1695. Åhsin pappilan paikalle rakennettiin Isopappila 1876. Adam Berghin, Petter Ticklénin, Isak Lesceliuksen, Jonas Laguksen ja Zachris Castrénin pappila oli pääty järveen päin pihakuusien paikalla. Se siirrettiin 1870-luvulla Kirkonkylän kansakouluksi.

**Sijainti: Jonas Castrénin laattaa
vastapäätä pappilan
saunapolun varrella**

ALTTARITAU LU

”RISTI YHDISTÄÄ”

Alttaritaulu on Ilmari Virkkalan maalaus vuodelta 1947. Ristin juurella näkyy Pyhäjärven kirkko. Taiteilija käytti malleinaan rannankyläläisiä. Ajan aatteiden värit kuvastuvat puvuissa: lottapuvun harmaa ja valkoinen, sosialismin punainen ja herännäisyyden harmaa sarka.

Taulun pappi on Aarno Vihantola. Herännäismies on pastorin seuramatkojen esiveisaaja. Vanha honkaristi on yhä paikoillaan taulun alla.

Sijainti: Pääkirkko

MANNERHEIMIN PÄIVÄKÄSKY

NRO 60

Mannerheimin päiväkäsky nro 60
Suomen äideille, äitienpäivänä
10.5.1942.

Sijainti: Pääkirjon
alttariseinällä

ISAK LESCELIUKSEN HAUTAKIVI

Isak Lesceliuksen ja Jonas Laguksen hautakivet, jotka on asetettu paikoilleen samalla kertaa, ovat kirkkomaan vanhimmat muistomerkit. Kivi on Putaan Virkamäestä ja tekstissä on sama kirjasintyyli ja rannikkomurteen mukainen 'Täsä lepää'. Tuoriniemen seppämestarit tekivät nämä hautakivet.

Sijainti: Tapulin luona

JONAS LAGUKSEN HAUTAKIVI

TÄSÄ LEPÄÄ
KAPPALAINEN JONAS LAGUS
Syn: 17 21/1 98 Kuoll: 18 24/6 57
*Mutta opettajat paistavat niin
kuin taivaan kirkkaus ja jotka monta
vanhurskauteen opettavat niin kuin
tähdet alati ja iajankaikkisesti. Dan. 12:3*

Jonas Lagus oli Paavo Ruotsalaisen työtoveri, 1800-luvun herännäisyyden papillisen siiven johtaja ja herännäisyyden tärkein puolustaja, kaikkien aikojen tunnetuin pyhäjärveläinen.

Sijainti: Tapulin luona

KIRKKOVÄÄRTI PEKKA TUORINIEMEN HAUTAKIVI

Maasepän takoma rautaristi on kirkkoväärti Pekka Tuoriniemen haudalla. Se on kirkkomaan vanhin tunnistettu talonpoikainen hautapaikka vuodelta 1883.

Sijainti: Kirkkomaan pohjoisen portin vieressä

MUUALLA SIUNATTUJEN VAINAJIEN MUISTOMERKKI

Muistomerkki on **Jouko Mielosen** suunnittelema ja toteuttama. Sata vuotta sitten enemmän kuin joka kymmenes pyhäkäs oli Amerikassa. Ruotsiin muutti moni 1950-luvulla.

Koulutus ja työ vievät nuoria Pyhäjärveltä kaikkeen maailmaan.

Sijainti: Kirkon vieressä

VUODEN 1918 VALKOISTEN MUISTOKIVI

Valkoisten muistokivessä "*Isänmaan vapauden puolesta*" on seitsemän nimeä. Sotasurmarekisterin mukaan valkoisia kaatui 1914 – 1922 Etelä-Suomessa, Kuusamossa ja Virossa.

Suomen sotasurmat 1914 - 1922 tietokannassa on yhteensä 16 pyhäjärvistä nimeä: yhdeksän valkoista, viisi punaista sekä yksi, joka kuoli linnoitustöissä 1916 Helsingissä ja toinen, joka menehtyi sairauteen Venäjällä.

Sijainti: Sankarihauta-alueen reunassa Tapulin luona

VUODEN 1918 PUNAISTEN MUISTOKIVI

Punaisten puolella vakaumuksensa puolesta henkensä menettäneitten muistomerkissä on neljä nimeä. Yksi ammuttiin kirkonkylän kutsuntakahakassa, kolme kuoli vankileirillä.

Sijainti: Sankarihauta-alueen reunassa kappelin vieressä

SUOMEN VV. 1939 – 1945 SOTIEN MUISTOMERKKI

Suomen vv. 1939 – 1945 sotien muistomeriksi pystytettiin musta teräsristi, kirkon honkaristi jäi alttaritaulun taakse.

Talvi- ja
jatkosodassa
menehtyneitä, Pyhä-
järvellä O.I.
syntyneitä oli 178,
täällä asuneita 247
ja Pyhäjärvellä
kirjoilla olleita 253.

SANKARIRISTIT

Sankariristejä on kirkkomaassa 270. Niistä kolmessa lukee: "Tuntematon sotilas". Tunnistamattomat vainajat jaettiin seurakuntiin.

Kaksi taisteluissa kadonnutta löydettiin 53 vuotta myöhemmin. Heidät tunnistettiin DNA:n avulla ja haudattiin jo nimetyin ristinsä alle.

Ristisalmen ylityksessä 15.7.1941 kaatui muutamassa minuutissa 16 pyhäjärveläisen karkijoukkueen miestä.

Ristisalmen sankarien ristit löytyvät Lukkarintien varresta vuosien 1939 – 1944 muistoristin kohdalta.

1939 - 1940 PYHÄJÄRVELLÄ KUOLLEITTEN KUHMOLAISTEN MUISTOKIVI

Kuhmolaisia ja sotkamolaisia sijoitettiin Pyhäjärvelle Talvisodan aikaan. Kuhmon kunnalliskoti oli Niemelässä.

Muistokiven vieressä on Pyhäjärvellä kuolleen kuhmolaisen evakkolapsen Viljo Ilmari Piipposen pieni risti. Posiolaisia evakuoitiin Pyhäjärvelle Lapin sodan aikaan syksyllä 1944.

**Sijainti: Lukkarintien
varressa lähempänä
Viljamaata**

KARJALAAN JÄÄNEIDEN VAINAJIEN JA KIRKKOMAITTEN MUISTOMERKKI

Pyhäjärvellä oli siirtoväkeä vuonna 1941 virallisen tilaston mukaan 850 henkeä ja sodan jälkeen kaikkiaan 650 henkeä Soanlahdelta, Suistamolta ja eri puolilta Karjalaa.

Suuri osa heistä asettui Pyhäjärvelle ja toi oman panoksensa pyhäjärveläiseen elämään.
Muistomerkki paljastettiin 1961.

Sijainti: Kirkon koilliskulmassa

PYHÄJÄRVEN II KIRKON MUISTOMERKKI

Pyhäjärven toinen kirkko rakennettiin Jumalanpeltoon 1738, siirrettiin nykyiseen kirkkotarhaan ja vihittiin 1739.

Muistomerkki on **Alfred Heinosen** muotoilema ja Pyhäjärvi Seuran pystyttämä.

**Sijainti: Jumalanpellossa,
Pikkupappilan aitan
vieressä**

PYHÄJÄRVEN II HAUTAUSMAAN MUISTOMERKKI

Kiviaidan ympäröimä Jumalanpelto määrättiin katselmuksessa 1735 Pyhäjärven hautausmaaksi Köyhänpellon jälkeen. Se oli kulkutauteihin kuolleitten hautausmaa 1800-luvun nälkä- ja tautivuosina.

Sijainti: Pikkupappilan lähellä, viitta: Vanha hautausmaa

Kiitos
että *kuljit* **muistojen**
poluilla.